

Kommittédirektiv

Tilläggsdirektiv till Straffnivåutredningen
(Ju 2007:04)

Dir.
2007:137

Beslut vid regeringssammanträde den 4 oktober 2007

Sammanfattning av uppdraget

Straffnivåutredningen (Ju 2007:04) ska med förtur i ett delbetänkande se över straffskalan för mord i syfte att skapa utrymme för en mer nyanserad straffmätning och därigenom också en höjd straffnivå för detta brott.

Delbetänkandet ska lämnas senast den 30 november 2007. Tiden för redovisning av uppdraget i övrigt förlängs till den 31 juli 2008.

Utredningens nuvarande uppdrag

Regeringen beslutade den 29 mars 2007 om direktiv (dir. 2007:48) till en särskild utredare med uppdrag att överväga och föreslå förändringar av strafflagstiftningen i syfte att åstadkomma en straffmätning som markerar en skärpt syn på allvarliga våldsbrott. Utredningen antog namnet Straffnivåutredningen.

I utredningens uppdrag ingår vidare att överväga förändringar som ger en större spännvidd i straffmätningen vid brott i allmänhet när det har funnits försvårande eller förmildrande omständigheter. I det sammanhanget ska utredningen också överväga betydelsen av flerfaldig brottslighet och återfall i brott.

Utredningen ska dessutom överväga hur påföljdsfrågor och frågor om särskild rättsverkan av brott kan ges större uppmärksamhet i brottmålsprocessen i syfte att bidra till en ökad förutsebarhet och en större enhetlighet i rättstillämpningen.

Utredningen ska lägga fram fullständiga författningsförslag. Uppdraget ska redovisas senast den 30 april 2008.

Behov av ett delbetänkande om straffskalan för mord

Straffskalan för mord är fängelse i tio år eller på livstid (3 kap. 1 § brottsbalken). Det innebär att en domstol har två alternativ när den ska mäta ut ett fängelsestraff för mord: antingen ett tidsbestämt straff på tio år eller ett livstidsstraff (här bortses från möjligheterna att döma till längre tidsbestämda straff vid flerfaldig brottslighet och återfall i brott). Det finns ett flertal andra brott som också har fängelse på livstid i straffskalan, t.ex. terroristbrott enligt lagen (2003:148) om straff för terroristbrott.

Livstids fängelse omvandlas i de allra flesta fall till ett tidsbestämt straff. Tidigare var den enda möjligheten att bli frigiven från ett livstidsstraff att regeringen beviljade nåd, normalt genom att tidsbestämma straffet. Tidsbestämningarna låg länge, med något undantag, mellan 14 och 16 år. Sedan mitten av 1990-talet har livstidsstraffen vanligen bestämts till mellan 18 och 25 år. Genom lagen (2006:45) om omvandling av fängelse på livstid, som trädde i kraft den 1 november 2006, infördes en möjlighet för den som dömts till livstids fängelse att genom domstolsprövning få straffet omvandlat till fängelse på viss tid. När omvandling sker enligt lagen får fängelsestraffets längd inte understiga det längsta tidsbestämda straff som kan dömas ut, dvs. för närvarande 18 år.

Eftersom livstidsstraffen numera i princip tidsbestäms från 18 år och uppåt, är skillnaden i verkställighetstid för den som döms för mord till fängelse på livstid och den som döms för detta brott till fängelse i tio år stor. Utredningen om frigivningsprövning av livstidsdömda anförde i betänkandet Frigivning från livstidsstraff (SOU 2002:26 s. 120) att det borde övervägas att utvidga straffskalan för mord på så sätt att den omfattar t.ex. fängelse i lägst tio och högst sexton år eller på livstid.

Frågan om straffmätning för mord har nyligen aktualiserats i Högsta domstolen. I ett avgörande från den 30 mars 2007 (NJA 2007 s. 194) har domstolen uttalat att livstidsstraffet bör förbehållas de allvarligaste fallen av mord. I domen hänvisas bl.a. till

utvecklingen mot en skärpning av den påföljd som i realiteten följer av ett livstidsstraff. Avgörandet har följts av ett antal underrättsdomar för mord där påföljden har bestämts till fängelse i tio år. Domarna belyser på ett tydligt sätt behovet av att kunna nyansera straffmätningen för mord med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet.

Straffnivåutredningens huvuduppgift är att lämna förslag som syftar till att åstadkomma en straffmätning som markerar en skärpt syn på allvarliga våldsbrott. Grundläggande för översynen är påföljdssystemets principer om proportionalitet och ekvivalens, som innebär att svårare brott ska bestraffas strängare än lindrigare brott och att lika svåra brott ska bestraffas lika strängt. Mord är det grövsta av de allvarliga våldsbrotten och ett brott i vars straffskala proportionalitetsprincipen kan ges större genomslag. Frågan om en översyn av straffskalan för mord får därför anses redan ingå i Straffnivåutredningens uppdrag. Utredningen har också börjat överväga denna fråga.

En översyn av straffskalan för mord är av stor principiell betydelse. Frågan är också angelägen för rättstillämpningen med hänsyn till den förnyade aktualitet som den har fått. Det finns följaktligen behov av att utreda den så snabbt som möjligt. Straffnivåutredningen bör därför ges i uppdrag att redovisa sina överväganden i denna fråga i ett delbetänkande.

Tilläggsuppdraget

Straffnivåutredningen ska med förtur i ett delbetänkande se över straffskalan för mord i syfte att skapa utrymme för en mer nyanserad straffmätning och därigenom också en höjd straffnivå för detta brott. Utredningen ska överväga om det förslag som diskuterades i betänkandet Frigivning från livstidsstraff (SOU 2002:26) kan vara en framkomlig väg att åstadkomma detta. Det står också utredningen fritt att överväga andra alternativ, t.ex. en höjning av minimistraffet för mord. Det ingår inte i uppdraget att överväga frågan om att avskaffa livstidsstraffet som sådant.

Vid sina överväganden ska utredningen analysera om de förändringar som föreslås när det gäller mord medför behov av

andra författningsändringar, t.ex. när det gäller straffskalorna för andra brott som kan ge livstids fängelse. Om utredningen bedömer att så är fallet, ska den lämna förslag på sådana ändringar.

Delbetänkandet ska lämnas senast den 30 november 2007.

Enligt de ursprungliga direktiven ska utredningens uppdrag redovisas senast den 30 april 2008. Med hänsyn till att frågan om en ändring av straffskalan för mord ska redovisas i ett delbetänkande förlängs tiden för redovisning av utredningens uppdrag i övrigt till den 31 juli 2008.

(Justitiedepartementet)